

ШЫН

Солун 1925

Чылдың август 31-де үнүп эгелээн

№ 115 (15089)

1993 чылдың июнь 24, четверг

Солуга ат салган шагы 00.20.

ПРЕЗИДЕНТ-БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГАЛАР

ХҮННҮҢ МЕДЭЭЛЕРИ

МУРНУНДА ЧОРУП ТУРАРЛАР

Бай-Тайга районда «Бай-Тайга» биче бугуртте каттыжымшылыгы муракчы хойжударынын бирээзи Вера Иргитова Даржаа өңүтү өзү Кара-оол Даржаа-биле кады колдан хойн кыштап хур ажыргар.

Кыштаглаашканын түрөөн-биле төрүүр 100 баш хой-дан 104 хурааны камгалаткан болуш биче бугуртте каттыжымшылыгынын муракчы малчыларынның оуруун баштай бергенер.

Тыва Республиканын алдарлыг малчыны В. И. Даржаа мал малдап келген үезинде бээр ажылыкта черле багай эвес дуртун, эки хөгүтүлөр-диг бооп өскөн. Малчы өр-бүлө чайлаглап үезинге белетенип турар.

Олза биче бугуртте каттыжымшылыгынын сардыкчылары кымын каттар ажыл-дарыны база түшпөп турар. Эки ажылдарын аразында сардык катарын Илья Таргынян дагы муракчы алап турар. Төрүүр 100 баш сардыктан ол 80 бызаны алган.

Кням-оол ХЕРТЕК.

МАЛЧЫННАР САДЫ!

Ахтыл Баян-Колда «Шекпээр» бугуртте кооперативинин болган арат, тараачын ажыл-агый ассоциациянын сардыкчылары, өшү, мыгы катарылаары, пенсионерлер — хой улус ажылдап, чурттап турар.

Брак төрө чурттап түрүр малчынарда төшөн садыг-садыгга кылдып агыч кол-чок берге турган. Ону өөрө-өшүн көргөш, түс черин чыгарыса, агыл-агыйнын чуртукчулары Баян-Колдуу Улут-Көшкөлдө кыштагда чуртта-галар бажынын садыг кылдыр өлө дээрш, ажыткан. Бича аш-чөм аймак, ичкеч-чечкери-биле бап. Салгытын бараанын районун

хереклекчилер нийтелип хандырып турар.

Малчынар ам чайлаглары-не көжүп эгелээн-биле Баян-Колдуу Өртөн-Адыр аксында чайга садыг бажынын тудул-гаанга база туткан. Азаа Баян-Колдуу чурттагалары өөрүп турар.

Хоог-оол МОНГУШ. (Бистия көрр.).

НАЦИОНАЛ ПАРК КЫЛДЫР ЧАРЛААН

Тыва Республиканын Чазанын доктаамы-биле Кы-ыл хойбайда культураның болган дыштанылганын Тыва Республиканың национал пармы эрген тывыскал.

Ол чорук паритич ажыл-дарынын үзүлүш-биле эмчи. болган араты бээр. Кылгырнын болган дыштанылганын республиканың национал пармы муон солгар Кылтыра ми-нистерствонунга хамааржыр апаар болуш ол рамга паритич ажыл-чорудулгазын кыштагыларынга немелде

херекчилерин тыварын даас-кал.

Национал парктин деае-кээринге бичи коопартык ор-ганластап тургузарын Кыл-тыра болган Бойдас камга-лап министрствонунга ол доктала-биле дааскан. Азаа кылдыр бугу бугуртулгелер органиациялар, түс-түс кыж-илер кырып болур.

Ала-өгбелеривис — Алдан-маадырларын элп чытас менге адаларыга, оларын ак-эрес маадырдыг болуу-га чыгып, чордараалды көгү-быйралдыг өзү-биле бо хун-верде илереп, байырын чып, алгыш-Березиле салым түр.

Алдан-маадырлар — бистия дараалыг чордараалдык «Тыва чонун хосталдыжып чуртук-чүс-түс таларга» дээр-мен-ге келерип каан үнү күчү-тен Маадырлар-дыр.

Чон «каж-лаа» Маадырларын үтпайн кораян, үтпес-дү-жүрүлү, күс дээр чонун селдигинге кезээр дурт чор-убу.

Бо чылдың июнь 22-де үнөп «Шын» солуну Алдан-маадыр-ларын тура калдыжканынга

улустун акыл-яни оларын төрөп черин кавас-тар, оон ийик элбешкенин, быйлакшылы болу бээр.

Элеин районун «Чаз орвиз сохостта сес малтын ажылы-нын» челиншиверелт болган Ажыл амдыраала шынгын шыгалза — кыштаглаашканын кадыг-берге үелерин өсө-шалып эрткеремер.

Алдан-Сержинмаа Кар-оол, Седик Шүрүн, Бивий Кин-Хурд, Сергей Сайбы, Понар Аня-оол чустен-ле 100 ажыл баш хураанынын менди камгалат ап, өстүр-генер.

Охемчик ОНДАР.

100-ТЕН — 120-НИ...

Эрзинде хойжудар, чылгычлар, саанчылар мал ажылын хөгжүдеринге маалымчы үзүн кырып чоруур-лар.

Чайлаглар. Долгандыр чыг-гар ош-сегенин одалар. Делемнеде одаларан мал. Чывызан даглар, акыр өг-лөр. Хову-шөлдеринг Эрзинин аян-шичтин шыдыг. Мал-магыны чылдан чыле ойна-менди ап чорутууларын би-рээниге бир дугарында Манаал Байырын аазарлар. Бо өртөн кыштын он да-ггазында үчүн сарыг частын берге дошкун хунерин, дун-ериян шылажып өтөр дээр чуртукшынын ажылап тур-лар. Бо чызып ол хойжу ө-бүлө түскө өлөштүр 120 хураанын менди алган. Шыырак дээр көргүзүт. Мур-

ӨГБЕЛЕРГЕ МӨГЕЙИГ

Республиканын Алдан-Маадыр аттыг чурт-шинчилел музейинге июнь 21-де Алдан-маадырларын тура халыкындан көр 110 чылдың тураскалган «Өг-белерге мөгейт» деп кезеж болган. Оон калчаар эр-кенни бугу Тывага көргүр сорулга-биле тыва теле-виденияны ажылдапканын тырттырып алганар. Ук кезеж тыва улустун ырлары күссүр талаамы-биле чонга белдигити ираажы — Титов Комбуевич Санчаттын киржизиле-биле эркен.

Феодалдыг Тыва үезинде иштенини, даштыкынын дар-лашына ырамырап, аар-бер-ге амдыраалга бастырып чо-раа өгбелеривисиниң база эрге хосталга, шынгын чорук дээр демексежиг үнөп Алдан-маадырларын мларын Т. К. Санчат күссүткен.

Алдан-Маадыр аттыг музей-нин бүрүтү Тыванын делгел-ле залында бүрүн аерттин. Он тыва өгүтү түшкөн. Оон чымырда бала, согайш, дед-нока, түрүзүп каал. Өлөм чок эвезе оюкта паш. Т. К. Санчаттын кыс күссүдөн сөзүм ол болган.

Ырын үткэзин, төрөгүзүн, тывылган үезин тайдыбылап доозарга-ла. Титов ол ырын ийгилыг хонг үнү-биле ба-дыраа бөөлө. Яны араттын ку-дарыан селдигин илереткен «Арттын ичкэ-биле кезеж» деп кыжын озу-базары, «Кок-чак» келин кудорочкун чон болду. Паразында «Арт чонга чопай-ла мен» деп номын тайдыбыла доозура-га. Мыажы өгөн үнүп кел-геш, тайдытып көсүп, ол но-мын башыра бөөлө, оны ырап чораян чыгыны аксүстөрүн амдыраалы кааска чуртту-чүп келип, экин өртөр кээр-

генчиг, дээштиг. Оон соонда, «Ала караан дешкен болза» (муге-даа чедип чазан ки-жиян халактаанын хомудааны), «Арбыканын чыбары» (челетиктин хедеренин), «Эшин чарды берге», «Чалымыс мен» (чангы, хундү-лерге өжүр-келген илерет-кени, лайныкшы), Оттукай-нын илалы (С. Б. Бюргенин чып бижип каан иларын деп кызыры Т. К. Санчат бүтү саргыч-сеткял-биле ба-дырап, Алдан-маадырларын чылажын чораян «Алы каар дээр хойлду бээр», «Өжүр-келген негел алыш», «Чараш-ка-на көчүр алыш», «Эде: боо-луг хозомда мен» «Бүчүр» «Ады баштыг Кара-Латныг килдене, өжүр өгөрү дээр чомбала, чопазан кыжын үнү-биле Т. К. Санчат ба-паалаткан. Ол ишкээ 1900 жылда үезинде өгбелеривис-тин мөлчүгүн чораян «Шыгыш-шыгыш», «Эй тыкташ, ошкан кайы», «Калдар-Хамар» дээр шү-тү каттыжып 17 ырын Ти-тов млар күссүткен. Бо кез-жонун өртүжүн июнь 24-те «Донис-Сү» телеамчыла-га толгаргай-биле көргүзөр.

Алестина ОНДАР.

Дээр өөредилге черлерин башкыларынын шалын төлөйр, каарлар, капитал тудулар, септелге, өөредилге ажыл-агыйларын организа-стаар, башкыларын болжар студентилерин чурттагал оран-сава, Тывага күрүнэ үн-версегидин тургузарынын со-рудаларынын, байланыш дугайында айтырларыны Кы-зылдан ледиститудууну рек-тору А. В. Набитов, Крас-ноярскийн политтехниктиг ин-ститудуну Кызылда филиалы директору М. А. Х. Ол-дар, Красноярскийн агро-университетин Кызылда филиалынын директоруну оракачызы Т. Л. Пашнева, ледиститутта профком дарга-зы А. Ч. Делег, Өөредилге болжар өртөн херекчилерин талазы-биле күнүдө комите-динин лагазы Л. Х. Тас-оол болган өскелер-даа санал бергенер.

Савал берген кижилерин чугааларын бармадалап ал-дыр, дээр өөредилге чер-ленде байдал дүзүрүчтү болуп алышкан. Кайы-лаа

өөредилге черлеринин мате-риал-техниктиг байдалы, ка-дарлар айтыры, чурттагал бажыныры, башкыларын, студентилерин айтырлары чогуур денеленге чедир тур-густуман. Рынокке кирген соонда сан-хөм айтырым бер-генер, Башкыларын шалын 40 мүн рубль болуп турарын, дан чамдык башкылар өскөр ажылдап чоруп турар, Россия Федерациянын Улус өөредилге министрствону үг-гүр өйүндө шалын төлөйрин чурттайн турарында башкы-лар шалын ий-үй ай ал-бай баргылар таваргалар бар. Студентилерин практи-казы база берге байдала келген. Ажыл-агыйлар рыно-ке кирген соонда, студентилерин хүлээп алабаста. Былангы институттарын ин-тин чурттагал бажыныры, да корум-турму үзүшкенири көүдүр.

Агроуптер үлверситеди-нин нийт чурттагал бажыны-га чурум тудуры-биле ий медицина ажылдачыларын чылда ий маллоол рубль те-

дээр кылдыр хөлөзөлөп алган. Олар баштай чүгээр ажыл-дап турган, чортуу харын-да студентилер-биле кады арагалал турар апарган. Кандыг-лаа чаргыларал, немей тудулар болжар өске-даа чу-гула ажылдар кылар дээр, ашпага барып үзөр, Ону амгы байдалга шитирээр биче айтырым болуп артышкан. Былачла-лаа бүт-ле хемгек-лери ап турган, шитирээр

ужурлук айтырларларын чо-гумчалыг чорударын, ажыл-дың эки талаарын чедип алыр дээр ажылдар апаар.

Дээр өөредилге черлеринин мурунда тургустунуп келген шитирээр учурлук айты-рыларын Чазактын өөринеп көрүп, тускы хемгеклери алыр Президент Ш. Д. Ор-жак түнел чугаазына пл-реткен.

Сарыг-оол КУУЛАР.

Тыва Республиканын Президентин Ш. Д. Оржак республиканын парлада органарынын чогадыкчы ажылдакчылары-биле, телевидение, радио черлеринин, Чогаалчыл элелдинин, Тыванын ном үндүр черинин тавалери-биле учуражылга эрттирер. Президенти Парладал бажыныга учуражылга эрттирер мурунда солуннар редакцияларын, типографиянын, телевидениени, радиоун болжар өске-даа черлерин айтыр-лаачынуу сонуурган көргөш, чаа-чаа чүдүдөр не-межин турар-дыр дээрин демдегелээн.

Амгы үеде республиканың бүтү парлага органарынын телевидениени, радиоун, өске-даа черлеринин мурунда элени бергелээшкенин болжар шитирээшкенин турар айтырлар эвезин эес болуп турарын Президент айтыкч.

Былангы солуннар редакцияларын, телевидениени, оон шитире ортехниканын, ле-рит-херекселерин, сазым-шад өртөс сөзүгү үеде шуут-

ла хедерөө. Оон агыда бис-тиң амгы үеде ажылдап ту-рар чыгыс «Тывыс ап ту-рул» республикыс типография-зы кончук нарын берге бай-далда туруп турар. Биз бол-за 30-40 чылдарда тургускан эрги станоктар, агы-агы машиналар, илангы номчук турарыныс солуннар пар-ладал турар ротаия машинасы дыка-ла эргирерин, шагда-ла норма-чизеян ажылдап

каалкан. Бичангаш солуннар-ны парлап, номнары үндү-реринге база өске-даа чыгы-ларын күссүдөринге чүгө аныктар эвес, харын үк бү-дүрүлгенин каш чыл бурун-гаар пенсияже үнөп хоону-нары улуг үлүү кирип, өске-даа солун, сеткүлдү үс-ша-гында парлап, үндүрүп берип турары өөртүчүт.

Массалыг информация органарынын амгы үеде база бир «аскап турар» талазы бар. Ол дээрге кадырар ай-тырымы. Моон мурунда рес-публиканың удуртулганы со-луннар, радио, телевидени-ге ажылдар алык журна-лист мадрларын белетээрине кичиңгел салбанында, ам ажылдар тускы эртемниг аныктар чедилеип турар. Солуннар редакцияларынын хей кезинде, радиола, теле-видениде бо хүнерде кол-дучыла намы-хары элени улгады берген журналистер ажылдап турар. А оларын каш чыл болган кым солун-нар? Кымыр ажылдары? Бичангаш бо айтырым Чазак-тын удуртулганын денелени-не чедип-биле көдүрүп турары чар. Чижек-биле ал-дыр. Шын солуга ажылда-чыларын арагалар көрү-биле Кызылдан педагогика институтунун элени каш студентилерин редакцияга чыгып

алган, «шадтал өөргөш». Моон түнелениде ол элек аныктарын аразындап ажыл-дап болгу деп кыжын шылыг ачыры болдунмай берган. Бо талазы-биле республиканың Парладал болжар медээ-лер министрствону өске черлер-биле дүзүрүлганын кылдып турган, педагогика ин-ститудунун баазанын хей эвес кичиңгел тускы факультетти ажаларынын аргаларын дээр турар.

Чаа типография тудурун талазы-биле шынгын чугааны кылган. «Тыва туду» акцио-нерлиг нийтелилди даргазы М. А. Кыргысчын азыл турары-биле алдыга, бир өөс Чазак ашпа-төгөрин биле ду-залар болза, күзүн, нояб-бер айлан типографиянын дер-жерселдерин кожуп эселел болурун аргаларын бар. А эрги типографиянын чамдык держерин чартайп, солдан, ону өске продукция утадр-рениге ажылдар апар.

Чогул ашпа-төгөрин талазы-биле алдык болза, солуннар акциясында ажырбыл турар. Чазак элени дугалаар.

Чоожу чылдарда Тывага кы-ностудияны, телевидение на-калын болжар өске-даа чүдү-дөрүн кымыр Президент учуражылганын түнелениде динчаткан.

Виктор КАРА-САЛ.

«Шын» солунун редакциязынга

БУЯННЫГ БЕЛЕК-ТИР

тураскалган. Ол номер — тыва чонун төөгүзүге кирер үжүрүлү, амгы болжар кай салгаларга үнелит, буянныг белек-тир.

«Алдан-маадырларга менге алар» деп эгини аздаанда тыва халыкыкыга эң идея-кейлиг киришкен эраттерин дандынын бергени база-ла үлүг буянныг херек-тир. Ма-наар төөгүчү эртемден Юрий Дуджапович Арачынын чүткүлдүг шичилелге ажылын чедилгес арга чок-тур. Ол база-ла бистич маадырдыг ада-өгбелерин чырткылыг

тураскалган мөгейткенниң бир черин-дыр.

Солунунг дөөрөг артында чогаалчы Александр Тамбы-Сүүрүнүн «От-тукай» деп тоожузунда «Кижиниң чолу» деп эгини пардазында сеткылениң халымында, дөгүл-төрөлениң мурунда өөрүп чедиргенини иверетим. Ук тоожуну пар-лаан «Шени хемин» деп но-му редакторлар аас-кейиктиг болган мен.

Ам бирги аринче эгил өр-дээрлер, Дарымың 44 ду-гарында Оттукай Куудар

ий чыл болжар пенсиялар. Малчыларын дузалакчы кадарчымы Карым Карбыевич Монгуш хонучунарга ий чыл улаштыр дузалалыг келген.

Кыштаглаашкыга кончук кичиңгелит белеткенир улус-тур деп чүвени оларын чу-гаандаан билдим. Чайын уруг-дарынын дугу-төрел-деринин дузаы-биле сичен-ширбилеян кескеш, четир санын ченин малынга чыл-дылыла белеткен алар. Амгы үеде кыштаан келер чылга белеткен турар.

— Дөгүл-төрелдеривис, эш-өөрүвүс чыгып келеш, ха-жааыс иштин иштяжып, көр-жедин хооржук, аштажып

Дүвүрел-биле

КЫМ ДУЗАЛААРЫЛ?

Кайыракан суур дем кы-дымыда, алаак чогууда тур-ар болганда, оон чурт-тажылар чодурааларын ды-ка хөйгү тарып олуртканар. Былачла-лаа ол кайычак чараш чодурааларда курт дүшүш ол боор, бурдурер чидип, чараш иштээр курган эгелөөн. Бо халыкча учур кызып хол-биле кижик чүм-кычтар болуш, мынганаш сеткилдиг ханымында хому-далымын чогуур черлер дүң-назын дээр мону бижип олур-мен. Чодураанын бурдурерге сиргелер тывылган соода, үр-лаа болбаныла-ла оон бу-рулар болуштар катыкыл бээр-дыр. Оон өөрөмчтөй өө-дөт апаган, конуга бүрүлө-ге ак курттар тытып бээр. Ол хоралыг курттарга учур ажылдарын чорутур черлер кемчег ап демисел чорутпас болуш, кайыракан кайычак чодурааларыныс тоок чодурааларына келде иш-каш. Халыканың алаакта-кында бажынар чынында олурткан чодурааларын кам-галал алдыр-биле биче кым дузалар ирги?

Хундукта-биле

Алдан-маадырларын бир-реэн Оттукай Монгушту үнөвүнү олугун өгүл-го-галчы Александр ДАРЖАА.

Савелий САРЫГ. Кара-Хем район.

Биче-оол МОНГУЛ. ООЛ. Удуг-Хем кожуун.

КАРА-ХАЯНЫҢ МАЛЧЫННАРЫ

Кара-Хем районуну ажыл-агыйларында азаа ажыл-дап, мактал чедип алган малчынар хей. Бичангаш мен маапа «Бүрүгүн» сохостуу эки ажылыг хой-жуларын дугайында каакы-лаа бол чугаалар бо-лаан мен. Оларын бирээзи — Калдар-оол Суур-оолович Ондар, оон өөнүк ээзи Хезинг Багай-ооловна Мон-гуш. Сохостта каш чыл улаштыр болжар эес көргүзү-лери чедип ап келген малчынар ол. Бо чылдың эр-кен айларыны көргүзүл-биле төрүүр 100 баш хойдан 85 хураанын камгалат алганар. Дүк алыр соругузм күссүтенир дээринге малчынар бүзүрелдиг. Чүгө хиле оларын санап турары-биле аамрга, кодан хой кышты хур ашкан, дугу эки.

— Кыштаазы таарымчалыг Кара-Хая деп черин баары-терде, бир талазында мжик, да, бичангаш кыштагың

ДЫШТАНЫКЧЫЛАР ЭВЭЭШ

Республиканың хоочун куро-руту «Чедер» курорт Тыва Арат Рес-публика турар үелде бээр кижилерин энесип келет, ат-суура алгаан ка-ламышта ораны. Чылдыңда маала-дык хей кижилер кадыкшылыг экижидан ал, эмилден, дыштанып кээп турар. Бирги сезон дооступ, ийги сезон ахтыттынп турда, «Че-дер» курорта чедип, оон кол эм-чиз, директору Дочу Манай-оол-оович Кара-Салаг учурашкан, оон чамдык айтырларынын салган мен. Кол эмчинин чугаазы-биле алдыр, бо чылдыг кадыкшылыг э-зонунга курорттун коллективна шо-ру белеткенен. Келген чонун эки хүдээп алдыр дээр, апрель айлан эге-лен улус чурттага корустарын, столованың аттар септелгенин чорут-кан.

Курорт ажылдакчыларынын кол-ла соругузм келген чон-ун эмээр, оларын ашырып-чегерери. Аш-чөм талазы-биле курортта байдал шуру. Аш-чөмүн эоткен чылдан бээр күрүл ап келген. Эңт, ногаа аймаан Кызылдан бар шаз-биле сөөрүтүп экен ап турар. Бичангаш бирги се-зонда дыштанган чонун те-лазында хондукта чок бол-ган. Кол-ла соорула эмнээр-нин деп үстүндө чугааладым. Чүзүп-базары аарыгыг өй-килер курортка кээп турар. Чүс сөөк-дээ, кээр система-зын аарыгалары база не-зарыгаларын эмнел турар. Хез-төөжөк күссүтүн аарыгалары база эмнээр. Хөндүнү сүүн 40 градус чедип күссүтүн, алы-каларга ажылдап турар. Мал-жыт надыжыны чылдыкыш, сөөк-дээк, күс аарып кыж-жыра эмнел турар. Язы-бугу аарыгаларын эмнээрине дузалап турар боорга, чон

бо курортка күзүлден-биле кээп, эмилден ап турар бир чылдагыны ол.

Дыштанып келген кижилер-нин эмнээшкенинде аныгда, оларын культуруг дышта-ныкчылар организастарыне курорттун удуртулгасын ооза кичиңгелит салып турары өөрүчүт. Бирги сезонда дыш-танып келгенерге Кызыл районун болжар «Тивелеге» сохостуу бот-тываның ар-тистери солуг-программалыг концерти көөткөн. Дышта-нык келген кижилерин аразы-нында кандыг талазындыг ки-жилер чон дээр. Бирги сезон-да маапа дыштанып турган Бай-Тайгага келген Мар-оол «Сот оюн-тогла орман, застарыга илелейлтиг кы-рчиг турганын кол эмчи маж-гал чугаалар ороо чорду.

Курорттун кичиңгелити Шоогу-оол Куудар кичиңкө дыштаныкчыларга доктаамал

дештир шитирээшкенин ба-за деп айтырлар база деп. Суг-биле хандырылг ай-тырып ап көрүлд. Аш-чөм дайындырада кем суу херек болгай. Бичангаш ижер суг элээр дээр курорттун суг сөөрүтүр машиназы Кур-Чер сүүрже хүнде өртөн, кезеж ийи катар чоруп, оон суг сөөрүтүп экен турар. Ол суг-үнү өртөж сохост учурунда болжар курорттан телетины болжар учурлук. Экиж көргөн, ам дээринеде сохост төлөвөр негевий турар.

Курорттан чырак эвезе, 3 километр хире чедер кудук каан. Ижер сугун оон алыр кылдыр хоолынын куд-руотке шөбүл-даа каан бол-за, оон каан чедип келер ба-за болжар. Шынал-ла, курорт белеткенинде тарып азыртып каан иштээр суг чок боор турарында каан, курорттун курорттун аныгы болжар дыштанып келгенерин дүвүрүлүп турар Аржаан сугу дүстүк болжар, иш үе-инге таарымча чок бооп ту-рар. Аны суг чедип келер чүгө болза, «Чедер» курорт-тун дөвөсүрү ногаа хемс-дег болу бээр-дыр ийя.

Республиканың Көзүр ажыл-агый министрствону үш казып эмнээр чорупчун ам сөз-лүгө чыл түдүп келген. Бо чыныда түдүпүп ажылдап бо чылдан кичиңгелит азыра-га бичиңгелит күзүң адырмын. Мында шөлөлөп ажылдап кылыр-биле шеветчилер чоогта чаа текчелер келген. Бо коруусту дүгүс ажылда-

ка кириштер чүгө болза, дыш-тангып келген чога таарым-чалыг байдал туркустарыг чоткожор. Түдүтүн ажылдап кириштер-биле текчелер кел-ген тулдугуларга чурттар чөвүн курорт берген.

Ийяга сезонда дыштанып үжүрүлүп кижилерин салы 260, а херек иярында бо хүнерде келгени 170 кишка. Олар бо хүнерде үндүк-сү-дуктан кээп жезең. Экин кадары-биле бүрүн тепе-леттенин бис деп, кол эмчи чугаалал олурду.

Чамдык дыштанып келген кижилер курортка келген, иж-жи шывазыс негелде салып туруп бөвүн кол эмчи хону, дил органанын база дыштанып келгенерин билип берип, өр-түп албайн ижкелер келген, курорттун ажылдакчыларын эмиңдерине чордагылаа боор чорду. Июнь 20-де Кы-зылдан ий анык үрүт ишт-танып келген, курорттун эр-төө, хөндүр-дир» дээр күр-оот ажылдакчыларын эит-бак сөгүрүн баргыныга кол эмчи Дочу Манай-оолович дык-ла хонулал олурду.

Дыштанып кижилерин салы дүк болуу болза, бо чылды алды сезонда иштинеде ажылдап болурунда белеткен кол эмчи чугаалал олурду. Бичангаш халыкынын сөг-гилди алыр дээр ижкелерин «Чедер» курортун чалал түр. Курорттун кол эмчинин Ли-зия солунун номчотчуларын» элчиңдиг боорун өт.

Манаи-оол ОЮН

Россия Федерациясында Тыва Республиканың Дээди Совети-биле Моолдун Курунениң Улуг Хуралының аразында 1993-1995 чылдарга кадды ажылдажылга дугайында ПРОТОКОЛУ

Россия Федерациясында Тыва Республиканың Дээди Совети биле Моолдун Курунениң Улуг Хуралы (даразында «Талаалар» деп алаар). Тыва биле Моол республиканың дээди хоойлужуула...

Бистин республикада кем-херек үүлгедикчилеринин 10 муң кижиге дамгазыртыр депинин буугаар алдыга, Тывада байдал илдиг-ла чогуулажыт өвөөс, ол көргүзүг бедик болуп турар. Ынчалзажок энэр чылдан бээр ол денел өске областы, крайларга, бодаарга бичин эвээжээр.

Бо чылдын 5 айларынын тунисин алып болза, республика деңсээригге шунту 4460 кем-херектер болган, азы эртен чылдын бо үезинде турганьдан 4,2 хуу өскен. Бо сан-чургаайлары оон-даа чазыл сайгар болза, чүтээр талазы — курунениң — болгаш хөй-интинин өчүзүн оорлар чоруктар 23 хуу кызырлаган, а хуу өңү оорлашкыны — 11,2 хуу эвээжээр болуп турар. А эи-не дувурениң берге чүве чүд дие, аар кем-херектер 41,8 хуу өскен. Оон иштинде сактышты-биле кижилер чоруктар 51,6 хуу (эртен чылдын бо үезинде денээрге, 62 турганьдан 94 четкен), кижилерин аары-биле багытлап, кемдир чоруктар 72,7 хуу өскен.

«КИЖИЗИДИЛГЕ АЖЫЛЫ УТТУНДУРГАН»

колдуунда болуун ажыл-чорудулгазын күш-культура комитетинин, Кудуруа яамы-нын ажыл-биле чаржа-лаштырып эгээлэн. Оон ангыда район, суур денелдене аныктарын амылга хараа туулу, кижилер чорудары кичээлге алаштырып турар. Харында яамы-бүрү байырлаалар, маргалаалар («скара» мааскалар безин) көвүдээр. Чоңу, анык кижилерин таразы-нын үезинде ажылче мөөн-нээринин улуу, чыгыс тала-ла эгээлэн. Ажыл-агыт чоң, хоорай-суурлар кезин аян-таален чорур аныктарын үчкө алаш, кижилер үзү-лүс болот-тусайлаң ажылды чорудар үе көлөн. Кижилерин амыралында муңу-биле-ла долдунмаан хос чер көвүдээр.

«ЧЕТТИРДИМ, ЭМЧИ»

Дун огулу божуур дээр анык кыс чеже шак, дун иштинде аарып келгенин сатымаан. Ие болуп анык кыстың божуур үези ам-лаа элек, барык ай чытам үе бар. Чачыл болган хооругураан аягында оң сөөк-даа бо ла эртен бээр турган, оң салда-ры-биле анык кыстың аары-лас-ла чери чоң болган. Бо жууру элек, кижини эмчилер ыдым-ла конугу херекке ала-байн турганар. Чеже чоруту-рлар, алгырып кээр боор, күш-шылда-ла төнгөн, үнү безин чыдап, эринерин көгөртөр мээрлалар, хилчелетел бер-ген. Ол үезерде чүгө-ле түвө ийик, анык кыстың сактың болгалыга оон эртен эмч анык азык, баса «болу» деп кор-гунуш сөс крер болган.

Көдээниң ажыл-ижи, амыдыралы ДЕМНИГДЕ — КУШТУГ

Тугуш Кетч-өөд атыг совок Улуг-Хем районда элөөн чогуулажып диктең ажыл-агыйларын бирээи. Сөзүстүн мал, чер ажылдагылар өрткен кыштагаала-кыпчып, таска таргалып өрттирип тура, чамакы эки түжкелдерин чели алган. Деске чүвө түрбө. Чедир кылдынып чүдөөр база бар болбайт. Соквок дирек-тору М. С. Донгак-биле бистин корреспондентис Ужуржым, бо талазы-биле беселештишкен.

Олар бо чылдын төрүн паш төлүн 93 хууна камгалап алган. База ол иштинде кой-кыргалаан бригада кыска хуу-саа бедик шинарды чорут-кып, бугун дооскан. План, буугаар 9 тонна 40 кг дүктү кыргып алып турган, ишти-зи-биле 9 тонна 78 кг дүктү кыргып ал, планын оопазла-дып күдүстеп алган ол. Ажыл-биле минир апарар. Бир өвс моон-лаа орай, эки иштин дүктүн хоолдарын маан болза, төңү түңөл оон ушнок эки болуп турган ийик. Борта хоюну коор-дунуңу шынтыгы чедирди, когаралы таварыштырды. Ынчанга ар ай эрте киргээ-нөөс ол Моон биче орай-таан болуусуна, дук болу дүктү кап болгай. Ам беш-тайгы чууданып чорудуп эгээл-дү бедик. Күске чедир 4,5-даа катталар бис. Ол иштин скарлат теңе, өшкүсү дүктү көвөр. Экзотиктиң ол дүктү өскөрү шыкша Кыдат чарылга тудури-биле үчүп, сакта дээр чакыктың болал бар.

«ЧЕТТИРДИМ, ЭМЧИ»

Олар бо чылдын төрүн паш төлүн 93 хууна камгалап алган. База ол иштинде кой-кыргалаан бригада кыска хуу-саа бедик шинарды чорут-кып, бугун дооскан. План, буугаар 9 тонна 40 кг дүктү кыргып алып турган, ишти-зи-биле 9 тонна 78 кг дүктү кыргып ал, планын оопазла-дып күдүстеп алган ол. Ажыл-биле минир апарар. Бир өвс моон-лаа орай, эки иштин дүктүн хоолдарын маан болза, төңү түңөл оон ушнок эки болуп турган ийик. Борта хоюну коор-дунуңу шынтыгы чедирди, когаралы таварыштырды. Ынчанга ар ай эрте киргээ-нөөс ол Моон биче орай-таан болуусуна, дук болу дүктү кап болгай. Ам беш-тайгы чууданып чорудуп эгээл-дү бедик. Күске чедир 4,5-даа катталар бис. Ол иштин скарлат теңе, өшкүсү дүктү көвөр. Экзотиктиң ол дүктү өскөрү шыкша Кыдат чарылга тудури-биле үчүп, сакта дээр чакыктың болал бар.

Эки кижилер дугайында

айның 1 болган 2 дугаар божуур бажынарнын аку-шер-гинеколог эмчиз болуп, чеже-чеже чаштарын хини кезип, илерин карал чы-рыккан чүве, оң орта сан-туңу-даа тымбыла. Ол бирги категориянын эмчиз. 1989 чылда эгелеп бо хүнерге чедир республиканын тубалс-ларисинде фтизо-гинеколог эмчи болуп амыдал чоруту. Ол 3 уругун иези, 2 шаштарын ияк киргеп-авазы, 2 огуу амыдал, а кызы Ира-ту-сканин даштык дилар институтуна өөрчөлүп турар.

Сейтин МОНГАЛ. «Шиньда» корр.

Сейтин МОНГАЛ. «Шиньда» корр.

Сейтин МОНГАЛ. «Шиньда» корр.

Салбак-оол бир кезекте төтөгөлчүлүк саямга турган. Оон хайында болуунуңа аал-чуртун долгалдыр даглар...

Оон улам аңаа база бир күеүл тыптып келген. Оон болза төтөгөлчүлүк биле чыныгыш чок демиселди боурды...

Иргаттерин өг-булазы Кызылга бези ыттыг турган. Оон чок кадар бергеш, чамдыкта ийн-даа, чамдыкта уш-даа...

Кажан чуруктарын аалга эзыарге, өлөмдө доран таарынамын илереткен. «Мий-ыттың сагыш таяга бажында» деп чүе ол-дур...

«Ал-хек-хе. Болаа каалайын уган чогуң. Мен дээрге Салбак-оол деп кижи шыкыл мен, турра уулу, түтс мөгө, чарынымын ааганга чытпас, чаактыным аксаган адиссаң! Хек-хе-хе. Кеер сен, Ондар-оол чүеүңге салыптар...

«Ондар-оолду чоп аай бердиң! Ол чүе катчанкан! — Эпирктиң незин өлүргөн кижи ол-дур. — Сен катчан билер сен? Та ким? — Билер-дир ийин, билер. Мен дээрге чүе-даа чүеени өттүр билер Салбак-оол деп дам-дыр мен. Хек-хе-хе...

«Бир катан Кураук-оол сугта баарга, эң эзыа-биле кылган каан мун күдүл берген-бе болгай. Аннан чорундар бе, дайнар чорундар деп халын айтырарга, оозу анипал чоразынн база кааа, кыш-биле чоразынн чажырбаан, ыңгал-ла-даа чүеү өлүргөни өлөргөзүн. Салбак-оол ичинан-бе болар ыңгал-дыр деп сезиле каан. Иңчыл-даа ол дээрге айла сезилеп шыкыл, кара-биле көрүп, холу-биле тудуш албаан. «Туттурбаан ооруу ооруу дивес»...

«Чүе даап турба сен, Тудуш алган эзе сен. — Чугалааның мен дээрге Салбак-оол-дур мен деп. Салбак-оол чүеү катчанарын чүеү кылларын боду билер-дир ийин. Хек-хе-хе. Салбак-оол кылын алган чүеүзүнө үлчүк өрүп турган. Оон бир үлчүк дөргөл алган, халып баткаш, па-ромпун ол чарынага терекке бирзаны каала каан. Бо чарынында телефон чыгышыга бирзаны азын каан. Паромпал кешкен чорумаллар чуруктарын доранна-углей бергенни...

Улуг-Хем кожуунуңуң Улуг-Алаак самууңуңуң огуу арбаның дамаатың. Монгуш Байбуңуң үш огуу, ийи ызыңды улуу — Комбу-Сүрүн бичиңниңде чажыт өрүңдүн чыла калбас, чаштып, «Аска-кадайла» бичип турда, бон кашпагың аламың эилеэни...

Арбан дарганыңың уула-дараа айтышыңыңың түңилеңде, он харлыг Оолак 1947 чылда Улуг-Алаак эге школазыңың бозагазың арта чылып киргеш, өөренип эгелеэни. Оон соңуураачал, өттү-нүчүл, авангыр-кашпагың өөрү, башкылары магадар турган. Тевектеш териниң-биле денежигер, черин уузы-бедин халып турда белең-селең кижилерге алыспа-чарыштарга «дынм сал-дээр оолдарың бирзэ»...

Чоорту школазың чедил чыл школазың кылдыр угаттыр-ган. Оолдун куш-културга сундуулуңуң школазың башкы-ларын Виктор Көк-оол, Алек-сандар Шимит-оол, Мандала-раа Монгуш олар эскереш, аңаа боатарыңың арга-сүмеэни бертир. Комбу-Сүрүн Монгушоваң

башкыларыңың дугайында ам-даа чыды-биле сактын, «куш-културга» эзуул хан-дышыл кижини оон кезе-менгеде чарылбас кылып каар деп Мандалаа башкыңың ча-гыш чоотта шыкш сагып чорур мөө» деп чугалап олар.

13 харлыңда ийек дүгүн-ден өйүп каан борбак бөм-бүк-биле хол бөмбүккө «херим сургуулуң» эгелеэни. Да-разында чылын «херим сур-гуулуң» дооскаң, хол бөм-бүүңүң эзуул шөүңгө кирип келген.

1952 чылда ол школазың, сумуңуң чыным командазыңга ойнал эгелеэни. Ол удеги Шиват Кыргыс, Сергей Даш-оол, Фёдор Шиват, Чолдак-оол суглар дээр шыкш шы-рак хол бөмбүкчүлери-биле кады ойнал, оон нарын чажы-тарын шитгээлиң ал, элэң дадыга берген. Оон-биле чер-гелештир Комбу-Сүрүнүң чик атлетикага соңуурагы баа-ла улам ханылап бар чыккан. Сумуңуң байыр-наамыңа чадал чарыш, черин уузы-бединге кижилерге белең шытырбас-лаа аларган.

1955 чылда 17 харлап тура, ол Шагаа-Армын хоорайын ийи дугаар ортумак школа-зыңга өөренип эгелеэни — оон спортчу наамыңа дегүм болган. Клазының удурткучу башкызы Борис Изакова Иэтов артында-ла сундулуг хол бөмбүкчүлүк кижиге болган. Башкылар аразыңа Магарам, Орус-оол Ховалат дээр шы-кш шырак хол бөмбүкчү-лери бааа турган. Ол чылдан эгелеэни Комбу-Сүрүн школа-зың, хоорайның кожуунуң хол бөмбүтүн чымың ко-мандазыңа кирип ойнал эгелеэни. Иңчардагы Улуг-Хем кожуунуң хол бөмбүтүн чымың командазыңга Арак-чаа Селип-оол, Даныш-оол Баазан, Толош Стал-оол, Дармажан Өнер-оол, Соколов суглар дээр шыкш шырак спортчулар-биле кады 1956 чылда Тыва областың мар-гылаазааларга ойнал, чемпи-онаа.

1958 чылдан эгелеэни, Кы-зылдың башкы институтуңуң «Бурестиник» командалы-кы составыңа институтуң спортчу азын камгалап, хоо-райларың, областың респу-бликаның бирги чери дээр маргылаазааларга хей-хей ка-тал ойнал.

Студент чылдарыңдан ин-ститутуң куш-култура баш-кызы Загоренки болган ийи дугаар школага аймадап тур-ган Хайгаев оларың дуза-зы-биле хол бөмбүтүн маргы-лааларын организастап эр-тирениң нарын аргаларын шитгээлиң ол обывашаан, спортчу суданың мергежилиң чедил алган. Комбу-Сүрүн Монгушоваң оон эгелеэни бо хүнерге че-дир район, республика бөм-бүкчү хемчээлдиг хол бөм-бүкчү бирги чери дээр маргы-лааларыңа кол ийн дугаар судуу, харысалгалың секре-тарь бооп хей чылдар ишти-де өөрүкчүлүгө бараан бооп, аныктар, школачылар орту-зунга спортчу сурталды чо-рудуп келген. Бо хей-интича спортчуң ажил-ижин үлөүзүңнүн бир чертеция — ол 1983 чылда ал-ган хол бөмбүкчү бирги чертеция судуу деп ады-биле «кыраан». Сөөлү үеде Комбу-Сүрүн Монгушоваң чортузуңга хол бөмбүчү сур-талдаары-биле кады тыва хүрөп маргылаааларыңга та-алдырылгыч бооп, көрүктү-лүк дөргө баралтап турар. Ол чүгө Барым-Хемтик ко-жууңа эзе, хары Кызылга болган эске-даа кожалы черлерге каш чылдар улаш-тыр мергежилиң таймбыр-лакчы бооп келген.

ЭЭЛЧЕГЛИГ ХЫНАЛАДА

Сөөлү үеде иштиня керектер органиарыңды ажалла-чылары корум-чуруму туду-ры-биле боттук хемчеглерин ол чорудуп турра-даа, байдалыңа-ла экижвейиң турар. Ийиңиз Тыва Республиканың Иштиги херектер минис-терствоуңуң куруениң анык-талыңыңың кылып чоруккан ажалларыңың түңилдерин ол дугайын балдыкпал турар. Нийтиң-биле ол хүнерде орук шимчээлиңниң дү-гүмүрүн үрзэ 657 таварык-ка болган. Оон-биле кады 547 чоланың болган 16 чалаг ки-жи орук шимчээлиңниң чу-румун үрзэ болган торгазы-ка таварышканың, 5 кижи-ни экиртер сергидер черге чоруккан. Авторитарпорту зяи-риг башкарып чоравы бол-гаш чогууру документлериң торгаала шалтып тургускан. Орук шимчээлиңниң дү-гүмүрүн үрзэ дээр дөргөн ажы административтик хем-чеглер протоколларын тур-гускан.

Хыналда чорук турган хү-нерде 25 чоланың зыяры чо-роан болгаш оларын дүгү-иңда чогуу протоколдарын тургузул, хемчеглерин алган.

САРЫГ ШАЖЫН КАЛЕНДАРЫ

Июнь 25. Эрга сан-биле 6, патиңна, Венера сымдыгыт, 6 ак мейдлал, ийек олурутту, 6 кызылсаңынар ийек хуңу. Кис мага-боттут, өөрүшүк-манай-дыг эки хуң. Ажил-херектер-ден чүе-даа кылып боор, дөржүлүдө, хонук өрттээр, кудал-ойла таарышканы, ырак-узак оруктарга таарымчалыг, а чүгө эске кижилерге мажым, эске-даа эдилеэни берип бол-бас хуң.

Июнь 26. Эрга сан-биле 7, суббота, Сатурн сымдыгыт, 5 сарыг мейдлал, пар хуңу. Эр мага-боттут, өөрүшүк-манай-дыг хуң. Чөр ажылы кылып, сүт оруктарыңа чоруп бол-гаш сүт-биле чүе кылып бол-дур, дөржүлүдө, хонук өрттээр, кудал-ойла таарышканы-да бол, куда кылбас, келин дилеэс, өгжө душтууп кивербес хуң.

ЧАЛАЛГА

Бо чылдың июль 23-те № 114 «Шылда» бирги арман-да Россия Федерациязың Чазаның 1993 чылдың июль 15-те № 951 докталаыңа салып каан. — Сөзү дарган-дыр, көздө Сөзү даргазы. Ол каалайын база кованадикпак шыкыл бол? Эр-хей! Кижиге каа-да болуңуң төрүттүңүң чериниң патриду болуп чо-руура-ла болгай. Бидың аа?

ЧАРЛАЛАР БЮРОЗУ

АЛДАН-МААДЫРЛАРЫН ТУРА ХАЛЫШКЫНЫН 110 ЧЫЛ ОЮНГА ТУРАСКААДЫП «НАЙРАЛ» киностратию июль 24-те 18.30 шакта Тыва дугайында барымдалыг фильмиңиң көргүзүлгезин органи-заастар. 1. «Хөмөй» — үш кезектик; 2. «Тываалар» — бир кезек; 3. «Найрал» бир кезек (1991 чылда Кызылга өрткөн деле-гей чертегиң аас чогаал фестивалың тырттырган); 4. «Мээң Тываам» — ийи кезектик; 5. «Тыва увертоа» — бир кезек болгаш «Алдан дургун» деп уран-чечен фильм. Киностратие чаладымы, хүндүлүг кызылчылар, аалчылар. Тываның киноиндустриясыңыңың.

ЧАЛАЛГА

Сагды ортумак школазың 1978 чылда дооскан иш-өөрүң бо чылдың июль айның 26-ла болур ужуражышыңыңе ча-лап тур бис. Оргкомитет.

Бай-Тайга районуң Төөлде № 1 ортумак школазың улуг башкызы, Улус өөредилгениң тертиңи Полина Шөлөвевна САЛЧАКТЫН аар арааш, 55 харлында мөчүэни Тыва Республиканың Өөредиле министрствоу, Бай-Тайга районуң чыгарга-нын өөредилге кидээли дыңштышан, оон төрелдерине болгаш чок кижилерине ханы кажыладалы илерелиң тур.

Ол республиканың шыраак мөгелериниң хар-намын, спортчу ат-алдары, кааа, кажаң, канчаар хүрежиң чо-рааны, каш катан шуга-лай, үжүрүлгезиң тайылбыр-лап, мөгелерниң иштис-биле хей-лап кирип, көрүкчүлери-ниң кичээлиң одаже угланды-рып турар. Кожавыс Моон-дун, улуг, аңкы мөгелери бези эки тамырың бо кижиге кайгар. Тывага спорт ажилы хөжүдөриңе наамыңың эки чылдарын бүрүн берген бо чоочун спортчуңу улуг спорттан үзээр дугайыңа эрге-чагыралар-даа бодалың турар хеврилг. Ол оңу богу сагындаып, неген-лаа чор-баан. Иңчармай канчаар, оон сеткил-сагыш идыг эвес. Ол кандыг-лаа шыныла-мактал манайың, аңаа-ла биеэңи хев-ээр чоңуңа, көрүктүлүге бараалгавышан.

Хоочун башкы, спортчу Комбу-Сүрүн Монгушоваң Байбуун хей чылдарда эскер-тилизэ ачы-ханымын оон эш-өөрү, чоңу чугаламы боор дээрине илегең. Бо чүдүлү биеэң ужурум-даа ол, — оон чүдүлү биеэңи ужурум-даа ол, — оон чүдүлү биеэңи ужурум-даа ол, — оон чүдүлү биеэңи ужурум-даа ол, — оон чүдүлү биеэңи ужурум-даа ол.

Доңгак ДЫРТЫК

Хайыраканда коочунары-ның интернат-бажымы.

Төрүттүңен хунуңер-биле!

Хөктү-оол Шамакович ХО. ВАЛЫГ хоочунарың бирээ-эй, анык бичи намыңдан-на эгелеэни, комсомол, партия шугууңуңа аймадап, ажил-херекке болуңуң биче эвес улуу кирип келген. Бо хүнерде куш фабрика-зың директоруңуң оралак АЧАВЫСКА Амыр-дичин харамнамың, Ажы-төлү бистерин дээр, Ажы-нише сорук ишти, Ачавыска мөгелдиң, Бежен чылдыг дургуңа, Бергелерин, өөрүкчүлүк күрүп келиң, Бичиңнистер билдирең, Баткак, хөдүг ачавыс сен. Чүс чылдыг нурун көрүп, — — — Бистин ийек ававыс Мижит Лопсан-Доржуевич САТ бо хүнерде 58 харлап бааа ала-ды. Далай-оол Далаймыевич ДОНГАК 66 харлап турар. Олар ийи кызы бааа ийи оолду төлөтүп кижилер кыл-дыр кижизинде, эртем-билтең чедирип каанар. Аваныс чылдарың иштиңе эмилең шугууңуңа, а ачавыс — сан-лаа ажалдарыңа ажалдап чораннар. Ам оларың кыш-чындыда аймадап турар. Ол июнь 25-те 50 харлап. Хөк-тү-оол Шамакович ийи оол-ду алаан. Иңчармай оол-дар шүттүңүңе хуңу таварыштыр байыр чедирип, ажил-ижиниң чедилгезиңиң күзе-вишан, даразында шугу-биле өөрүкчүлүк илерелиң тур.

ЧОРГААРАЛЫБЫС

Чүтүк-соруң салбай чор, «Чоңуң чоорган, хөйүң хөйлей» Чоргалламан чор бис, ачай. Кандыг-даа чор ортузуңга, Кайган ханмас чоргалар-дыр бис, Каткы-эрлуг ачавыс сен, Кайгамчыктыг үлөгөр сен. Оолдарың: Эрес, Хүлер. — — — Бистин ийек ававыс Мижит Лопсан-Доржуевич САТ бо хүнерде 58 харлап бааа ала-ды. Далай-оол Далаймыевич ДОНГАК 66 харлап турар. Олар ийи кызы бааа ийи оолду төлөтүп кижилер кыл-дыр кижизинде, эртем-билтең чедирип каанар. Аваныс чылдарың иштиңе эмилең шугууңуңа, а ачавыс — сан-лаа ажалдарыңа ажалдап чораннар. Ам оларың кыш-чындыда аймадап турар. Ол июнь 25-те 50 харлап. Хөк-тү-оол Шамакович ийи оол-ду алаан. Иңчармай оол-дар шүттүңүңе хуңу таварыштыр байыр чедирип, ажил-ижиниң чедилгезиңиң күзе-вишан, даразында шугу-биле өөрүкчүлүк илерелиң тур.

Алдан-маадырларын тура халышыкынын 110 чылнага тураскааткан Сүт-Хөл районуң Оргу-Шөлге болур республика байырларынын ПРОГРАММАЗЫ

- Июнь 24
1. Алдан-маадырларын тура халышыкынын 110 чылнага тураскааткан байырлыг хурал Алдан-Маадыр суурунуң Самбажың аттыг Култура бажыңыңа кезжээкиңиң 17.00 шакта эгелеэр.
2. Районун бот-тывыңгыр артистериниң улуг концерти.
Июнь 25
1. Байырлаага киржири-биле келген аалчылар-ны уткуп хүлээп алары болгаш алдан-маадырлар-га тураскааткан йөрээл-сөстүг байырлыг ажы-дышыкы Оргу-Шөлге эртенгиңиң 9 шакта эгелеэр.
2. Республика чергелиг каттышкан концерт көргүзүү — 10 шакта.
Байырлалдың оюн-тоглаазы: спортчуларын ларал-чыскалай.
1. Хол бөмбүчүлүк маргылаа (район бүрүзүңден эр, херээр бир-бир командала).
2. 30 км-ге чадал чарышка маргыжыг.
3. Ча алдарыңа мөөрей.
4. Кара-Дагже чаржык үнерине адааннажыг.
5. «Кара-Дагынн хартыгазы» деп ат дээр 17 харга чедир элзеди оолдарын хүрежи.
Маргылаалар 11 шакта эгелеэр. Оон соонда «Найралдын олаа» деп дыштанылға кезжээни — 19 шакта эгелеэр.
Июнь 26
1. Челер, маннар аттарын чаржы — 9 шакта.
2. 128 шилдик мөгелерин хүрежи — 13 шакта.
3. Алдан-маадырларга тураскааткан байыр-ладың хадгынышыкы болгаш тийлекчилерге шаң-чал-макталдар тылсыры — 16 шакта.
4. Киржики аалчыларны үлзери — 17 шакта.
Байырлап хүнеринде салдылар, автолакалар, толоваалар ажилдап болгаш аш-чөм, үлөттүр арааның салдылар. Киржикилер аш-чөм, иг, удуур-чылар майгынарлыг келирин сагында-рып, дилеп тур.
Байырлалдың оргкомитети.

Кызыл хөпай, Красноярскыңа, 100, Индекс 66700
Тургузуучулары: ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН ЭЭДИ СОВЕДИ болгаш ЧАЗАА, «ШЫН» СОЛУНУҢ РЕДАКЦИЯ КОЛЛЕКТИВИ
Кол редактор В. Ф. ЧАДАМБА.

РЕДАКЦИЯ КОЛЛЕГИЯЗЫ: Н. С. Базыр (кол редактор-нун орадакчызы), М. М. Саая (харысалгалыг секретары), В. М. Сат, К. К. Сат (кол редакторун орадакчызы), Н. С. Эрген.
РЕДАКЦИЯНЫН ТЕЛЕФОННАРЫ:
Кол редактор — 3-43-34; келген кижилер хүлээп алдыр чер — 3-34-26; кол редакторун орадакчылары — 3-33-91; 3-34-17; харысалгалыг секретары — 3-34-92; орадакчызы — 3-45-93.

КИДИСТЕР: улус депутаттарының Советтери, инти-дел-политиктиг болгаш социал айтыргылар — 3-34-19; — 3-34-98; улустур — 3-34-49; 3-36-73; көздө ажил-агай — 3-41-16; культура, улус өөредилгези болгаш чогаал — 3-39-15; 3-34-37; мезээлер болгаш спорт — 3-36-82; 3-34-37; өюуга — 3-34-39; 3-34-93; чагаа — 3-39-03; корректорлар — 3-41-23.
унаадуучулар — 2-27-41; солуи келбени баргалга — 3-57-92; 3-14-94; бухгалтерия — 3-37-11.

Солун Россия Федерациязының Парлаага болгаш мезээ-лер министрствоуңуң чынында парлаганым, мезээлерни хостуг чорун камгаалар талазы-биле Тывада хайгарал че-рине бүртүктеттиң.
Бүртүктеттиң дугары — Т-00007.
Солунда парламенттин материалларын авторларың бодаларың редакциянын туружу-биле дүшөйиң барып болур. Айтыңгың фактылары, саннары болгаш эске-даа алындылары дээр авторлар боттары харысалгалыг.

Тыва Республиканың Пар-лада болгаш информати-ка министрствоуңуң типогра-фиязы, Кызыл, Шетинжи болгаш Краянчок кудумчу-зу, бажы № 1.
АГАР САНЫ: «Тыва собан» № 363505.